

EKONOMSKI POJAS NOVOG PUTA SVILE: KINESKI PRODOR NA ZAPAD ILI ODGOVOR NA AZIJSKE IZAZOVE

APSTRAKT

Rad analizira kako kineski projekat Ekonomskog pojasa Novog puta svile može da predstavlja izazov za nedavno formiranu Evroazijsku ekonomsku uniju, sa Rusijom kao vodećom snagom, i Severnoameričku i pacifičku trgovinsku mrežu, kojom dominiraju SAD. Autorka razmatra kako preklapanje nadležnosti i uticaja ovih regionalnih ekonomskih grupacija pogađa njihovu komplementarnost i konkurentnost na svetskom tržištu i kako utiče na tok međunarodnih odnosa. Ekonomski pojas Novog puta svile je kineski projekat stvaranja jačih ekonomskih, saobraćajnih, međuljudskih i kulturnih veza između Kine i zemalja Centralne Azije, ali bez Rusije. Novi put svile obuhvatao bi dva trgovinska puta - kopneni i morski i pratio bi trasu drevnog Puta svile. Kada projekat Novog puta svile, koji povezuje tri kontinenta, bude realizovan doneće nove šanse za razvoj i novu budućnost, kako za Kinu tako i za sve države duž ovog puta, uključujući i one iz jugoistočne Evrope. Autorka zaključuje da bi Ekonomski pojas Novog puta svile mogao da ublaži sporove zapadnih i dalekoistočnih zemalja u pogledu prevlasti u Evroaziji.

Ključne reči: „Novi put svile”, Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo (TTIP), politika „16+1”, Srbija, Evroazijska ekonomska unija, Kina, Sindang, Transpacifičko partnerstvo

U septembru 2013. godine kineski predsednik Si Đinping (Xi Jinping) izneo je u Kazahstanu, tokom turneje po zemljama Centralne Azije, ideju izgradnje „Ekonomskog pojasa Novog puta svile”.² To je kineska vizija formiranja

¹ Autorka je naučni saradnik i novinar-urednik u Radio-televiziji Srbije. E-mail: jasminka2002@yahoo.com.

² Govor predsednika Kine Si Đinpinga pod nazivom „Unaprediti prijateljstvo između naroda za bolju budućnost” održan je na Univerzitetu Nazarbajev u Astani. Kineski predsednik podsetio je da je poslednjih 20 godina, stari Put svile postao ispunjen novom vitalnošću sa brzim razvojem odnosa Kine sa zemljama Azije i Evrope. Spoljnopolitički cilj Kine je da razvija prijateljsku

međuzavisne ekonomske i političke zajednice koja bi se prostirala od Istočne Azije do Zapadne Evrope, kao i stari Put svile koji je uspostavljen pre oko dve hiljade godina u vreme vladavine dinastije Han, koji je omogućavao da se roba i informacije iz tadašnjeg kineskog carstva kreću ka ostatku Azije i Evropi. Stari Put svile bio je dominantan do početka šesnaestog veka, kada su uspostavljene atlantske trgovinske rute ka američkom kontinentu. Ekonomski pojas Novog puta svile zamišljen je tako da zemlje u regionu međusobno komuniciraju i razmatraju razvojne strategije, prave planove i konsultuju se o poboljšanju putne mreže. Drugo, da bi se otvorio saobraćajni koridor od Pacifika do Baltičkog mora potrebna je postepena izgradnja puteva koji bi povezivali istočnu, zapadnu i južnu Aziju. Treće, potrebne su trgovinske olakšice što podrazumeva da sve strane treba da razmotre pitanja koja se odnose na trgovinu i investiranje. Četvrto, da bi se unapredio promet novca sve strane treba da čuvaju lokalne valute i finansijski sistem kako bi region postao ekonomski konkurentniji u svetu.³ Peto, jačanje međuljudske saradnje kroz unapređenje razumevanja i prijateljstva. Za ovaj projekat Kina je izdvojila 40 milijardi američkih dolara.

Mapu Novog puta svile objavila je maja 2014. godine kineska državna novinska agencija *Sinhua* uz feljton pod nazivom „Novi put svile, novi snovi”.⁴ To je serija članaka koja je trebalo da „podseti na istorijsko i kulturno značenje Puta svile i proširi svest o prijateljskoj politici Kine prema susednim zemljama”. Prvi članak nosio je naslov „Kako svet može da ostvari podjednaku dobit - Kina odgovara na ovo pitanje”.⁵

Ekonomski pojas Novog puta svile uključuje dva trgovinska puta - kopneni i morski. Kopneni put počinje u Sijanu (Xi'an), širi se zapadno preko Landžoua (Lanzhou) u provinciji Gansu (Gansa), Urumčija (Urumqi) i Korgasa (Korgas) u

saradnju sa zemljama Centralne Azije, poštujući njihov spoljno-politički izbor. Kina se nikada neće mešati u unutrašnje stvari zemalja Centralne Azije, neće tražiti liderstvo u regionalnim poslovima niti će stvarati sfere interesa, već će jačati obostranu podršku i biti iskren prijatelj. Kineski predsednik se založio za jačanje regionalne saradnje sa Šangajskom organizacijom za saradnju i Evroazijskom ekonomskom zajednicom. Navedeno prema: “Xi suggests China, C. Asia build Silk Road economic belt”, *Xinhuanet*, 7 September 2013, http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-09/07/c_132700695.htm, 22/05/2014.

³ Kineska valuta, juan (renminbi, RMB) u širokoj upotrebi je u Mongoliji, Kazahstanu, Uzbekistanu, Vijetnamu i Tajlandu. Kina ne insistira da njena valuta postane primarna u zemljama duž Novog puta svile, već da domaće valute budu glavna sredstva međusobnog ekonomskog poslovanja. Juan je u 2013. godini zauzeo mesto među 10 svetskih valuta kojima se najviše trguje. SWIFT's Asia Pacific, February, 2014. Available at: www.swift.com

⁴ Shannon Tiezzi, “China's ‘New Silk Road’ Vision Revealed”, *The Diplomat*, 9 May 2014, <http://thediplomat.com/2014/05/chinas-new-silk-road-vision-revealed/>, 11/05/2015.

⁵ Ibid.

provinciji Sindang (Xinjiang), skreće jugozapadno kroz Centralnu Aziju i Bliski istok (do severa Irana, pre nego što se uputi ka zapadu preko Iraka, Sirije i Turske). Iz Istanbula, Novi put svile prolazi ispod moreuza Bosfor novoizgrađenom železnicom „Marmarej” i severozapadnom trasom stiže u Evropu, prolazeći kroz Bugarsku, Rumuniju, Češku, do luke u Duizburgu (Nemačka) i skreće severno ka luci Rotterdam, odakle put vodi južno u Veneciju, gde se sastaje sa jednako ambicioznom morskim Novim putem svile. Ovaj kopneni pravac obuhvata transkontinentalnu železnicu Sijan-Duisburg, koja bi vreme transporta kineske robe ka Evropi smanjila sa sadašnjih 40 dana morem na 16 dana železnicom. Morski Novi put svile vodi linijom Čuandžou (Quanzhou) u provinciji Fuđijan (Fujian), Guangđžou (Guangzhou) u provinciji Guangdong (Guangdong), Bejhaj (Beihai) u provinciji Guangsi (Guangxi) i Haiku (Haikou) u provinciji Hainan (Hainan), na putu ka Malajskom prolazu.⁶ Od Kuala Lumpura Novi put svile vodi ka Kalkuti u Indiji i prolazi Indijskim okeanom do Najrobija u Keniji, odakle se upućuje na sever ka Rogu Afrike i nastavlja ka Crvenom moru i Mediteranu, sa zaustavljanjem u Atini, pre nego što se spoji sa kopnenim Novim putem svile u Veneciji.

Kopneni i morski Novi put svile zajedno će stvoriti čvrst prsten koji povezuje tri kontinenta i, prema rečima kineskog predsednika Si Đinpinga, „doneće nove šanse za razvoj i novu budućnost za Kinu i svaku zemlju duž tog puta”.⁷ Kina je predočila trgovinsku mrežu „sa obiljem robe visokog kvaliteta“, tako da ekonomski kontakti podstaknu produktivnost u svakoj zemlji duž Novog puta svile. Kao deo toga, Kina je ponovo naglasila svoju ekonomsku kompatibilnost sa ovim zemljama i ponudila im je tehnološku pomoć u ključnim industrijama. Kineska očekivanja su da kroz ekonomsku razmenu ostvari tesne kulturne i političke veze sa svakom od zemalja u regionu, što bi rezultiralo novim modelom zajednice od uzajamnog poštovanja i poverenja. Takva zajednica, sa Kinom kao vodećom snagom, koja zagovara izgradnju otvorene svetske ekonomije i međunarodnih odnosa, privlači sve veći broj zemalja.⁸

⁶ Malajskim prolazom obavlja se najveći trgovinski promet na svetu, tj. između 20 i 25 odsto celokupne svetske pomorske trgovine prolazi tim putem.

⁷ Shannon Tiezzi, “s ‘New Silk Road’ Vision Revealed”, op. cit.

⁸ Da bi zainteresovane zemlje stekle jasniju predstavu o projektu Novog puta svile, Akademija društvenih nauka Kine sa nadležnim institucijama organizovala je u junu 2014. seminar u Urumčiju, glavnom gradu provincije Sindang i glavnoj stanici starog i Novog puta svile, pod naslovom „Ekonomski pojas Novog puta svile: prilika za rad, saradnju, prosperitet i zajednički uspeh” (*The Silk Road Economic Belt: An Opportunity to Work, Share, Prosper and Succeed Together*), uz učešće predstavnika iz 23 zemlje - uglavnom naučnih radnika, univerzitetskih profesora, diplomata i novinara.

CILJEVI EKONOMSKOG POJASA NOVOG PUTA SVILE

Ublažavanje političkog nezadovoljstva lokalnog stanovništva u Sindangu

Glavni prioritet kineske vlade jeste da obezbedi ekonomski razvoj i političku stabilnost, kako u zemlji tako i u centralnoj Aziji. Kazahstan, Kirgistan i Tadžikistan graniče se sa Sindangom, severozapadnom kineskom provincijom, gde živi većinsko muslimansko stanovništvo, Ujguri, koji već dugo zahtevaju teritorijalnu nezavisnost.⁹ U poslednjih nekoliko godina, pojačani su teroristički napadi za koje kineske vlasti smatraju odgovornim separatističke organizacije Pokret za nezavisnost istočnog Turkestana (zabranjen u Kini) i Svetski Ujgurski kongres.¹⁰ Kina strahuje da bi Sindang mogao da postane kinesko Kosovo, zbog čega u Ujedinjenim nacijama snažno podržava Srbiju u očuvanju suvereniteta i teritorijalnog integriteta, nepriznavanjem jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova i Metohije i u nastupima pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu. Kina je podržala Srbiju i u pokretanju istrage Ujedinjenih nacija o trgovini organima tokom i posle vojne intervencije NATO-a na Kosovu i Metohiji 1999. godine. U prilog dodatnog razloga moguće zabrinutosti vlasti u Pekingu zbog jačanja secesionističkih pokreta govori podatak da u Kini živi 56 priznatih etničkih manjinskih zajednica.

Kako bi sačuvala teritorijalni integritet, kineska vlada je u ovom regionu započela borbu protiv tzv. tri zla: verskog ekstremizma, separatizma i terorizma. Da bi ostvarila te ciljeve i smanjila nezadovoljstvo lokalnog muslimanskog stanovništva, Kina je promenila svoju politiku „stabilnost iznad svega”, koju je do 2010. godine primenjivala u regionu Sindanga, i uvela strategiju regionalnog ekonomskog razvoja. Deo ove strategije nalaže podsticanje izvoza robe proizvedene

⁹ Sindang (kin. *nova granica*) je severozapadni region koji je dinastija Han pripojila Kini pre dva milenijuma. Od 1955. godine zvanični naziv je Autonomna regija Ujgurskog naroda i prostire na oko 1.600.000 km² sa oko 21 milionom stanovnika. Stanovništvo čine 34 etničke zajednice, a većina su Ujguri turskog etničkog porekla (45%), koncentrisani u jugozapadnom delu Tarimskog basena oko grada Turpan, Han Kinezi (41%) u glavnom gradu Urumčiju, Kazasi (7%), Hui (5%) ili Kinezi muslimanske veroispovesti, Kirgizi, Mongoli, Tadžici, Rusi. Zvanični statistički podaci od 2012. pokazuju da po bogatstvu Sindang zauzima 25. mesto (poseduje rezerve nafte, gasa i zlata) od 29 kineskih oblasti i da je u grupi najmanje razvijenih.

¹⁰ Za napad automobilom bombom u centru Pekinga od oktobra 2013. kada je poginulo petoro, a povređeno oko 40 ljudi, kineski zvaničnici su optužili separatistički pokret iz Sindanga. U novembru iste godine, Ujguri su napali policijsku stanicu u okrugu Kašgar. U napadu na železničku stanicu u Kunmingu izvedenom marta 2014. poginulo je 29 osoba, a više od 130 povređeno. Zbog dela koja se povezuju sa terorizmom, sud u Sindangu je 2014. osudio 133 osobe na zatvorske kazne. Ovu odluku osudio je portparol Svetskog kongresa Ujgura u inostranstvu Dilksat Rakit, smatrajući da, osim što se presudama na javnom mestu krše prava optuženih, to dovodi do protesta i ekstremnih oblika otpora.

u Sindangu u susedne zemlje Centralne Azije. S obzirom na to da 78% izvoza ovog regiona već odlazi na pomenute zemlje, stvaranje ekonomskog pojasa Novog puta svile omogućilo bi dugoročno povećanje izvoza i stabilan ekonomski razvoj ovog regiona. Kako bi se poboljšao protok robe u regionu, Kina je poslednjih nekoliko godina u infrastrukturu Sindanga investirala 91 milijardu američkih dolara (putevi, hidrocentrale, sredstva primarne industrije).¹¹ Takođe, kineska vlada ulaže u razvoj pograničnih gradova i infrastrukturu pojedinih zemalja Centralne Azije: u Kirgiziju tri milijarde dolara, Kazahstan jednu milijardu dolara i Belorusiju 3,3 milijarde dolara. Investiranjem i razvojem trgovine, vlada u Pekingu nastoji da izbegne mogući „domino efekat” u vidu preliivanja političke nestabilnosti iz susedstva u Sindang, da ekonomski i politički stabilizuje region i da uveri susede da je prijateljska zemlja, a ne pretnja.¹²

Osiguranje energetske bezbednosti Kine

U periodu od 1989-2011. godine, prosečan kineski ekonomski rast iznosio je 10% i shodno tome energetske potrebe zemlje su rasle, pa je od samodovoljnosti karakteristične za osamdesete godine prošlog veka postala zavisna od stranih energenata. Kina je početkom 2000. godine povećala uvoz energenata iz Rusije za oko 30 puta, smanjujući time zavisnost od Bliskog istoka i Subsaharske Afrike. Za to su postojala dva razloga: prvo, transport energenata iz ovih područja prolazi morskim putem koji je često meta napada pirata ili podleže administrativnim ograničenjima, drugo, oba regiona pate od hronične političke nestabilnosti, uz rizik da se smanji snabdevanje energentima ili čak potpuno obustavi. Pošto su zemlje Centralne Azije bogate energentima, Kina sada povećava uvoz iz Kazahstana i Turkmenistana i time diverzifikuje energetske tokove „strahujući od svoje energetske zavisnosti od Rusije upravo kao i Evropska unija”, uprkos sporazumu sa Rusijom o isporuci gasa potpisanom 2014. godine.¹³

¹¹ Da Kina im čime da se pohvali u oblasti Sindang, pokazuju istraživački i centri visoke tehnologije: TBEA, za proizvodnju ključnih elemenata za opremu u oblasti informacione tehnologije i solarne energije kao što su, silikonski vaferi ili silikonski kalupi, Jinfeng naučna korporacija, Ekonomska i Tehnološka razvojna zona u Urumčiju, Shaanxi automobilski proizvodi, Sany teška industrija za proizvodnju kamiona, Fabrika za proizvodnju najsavremenije poljoprivredne mehanizacije, Fabrika za proizvodnju vetrenjača, vetroparkovi, prerađivačka industrija voća u Urumčiju i poljoprivredni izložbeni park u Čangđiju. Insistira se da ekonomski razvoj bude praćen ekološkim radi izgradnje lepše Kine sa čistim nebom, zelenim površinama i vodom za buduće generacije.

¹² Kina je 2005. godine bila uzdržana tokom „tulipanske revolucije” u Kirgiziji, dok je u pobuni u Uzbekistanu iste godine podržala vladine akcije.

¹³ Camille Brugier, “China’s Way: The New Silk Road”, *Brief*, No. 14, May 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_14_New_Silk_Road.pdf, p. 3.

Stvaranje alternativnog, kopnenog puta za transport kineske robe

Novi put svile značajno bi smanjio vreme transporta kineske robe ka Evropi, koja se uglavnom doprema morskim putem preko Sueckog kanala iz Šangaja. Kopneni pravac Novog puta svile zamenjuje onaj koji prolazi kroz Rusiju na putu do Evrope i značajan je u slučaju zatvaranja morskog puta zbog sukoba. Severni železnički put između Kine i Evrope pokrenut je juna 2011. godine, kada je teretni voz sa kineskim proizvodima visoke tehnologije krenuo iz Čongkinga i za 13 dana, preko Kazahstana, Rusije, Belorusije i Poljske, stigao u nemačku rečnu luku Duisburg.

Novi put svile proteže se i do potencijalne transatlantske oblasti slobodne trgovine o čemu od juna 2013. godine pregovaraju Evropska unija i SAD. Na vrhu dnevnog reda pregovora o postizanju Sporazuma o transatlantskoj trgovini i investicionom partnerstvu (TTIP) je ukidanje carina u svim sektorima, ali i necarinskih barijera kao što su razlike u tehničkim regulativama, standardima i procedure odobravanja. Krajnji cilj potpisivanja sporazuma je otvaranje oba tržišta za usluge, investiranje i javnu nabavku, a prisustvo Kine u Evropi je istovremeno izazov i odgovornost. Izazov u pogledu konkurentnosti na evropskom i svetskom tržištu, a odgovornost u davanju šanse ekonomiji u usponu da pokaže svoje mogućnosti i doprinese sveukupnom razvoju. Dva velika projekta, Novi put svile i Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo, čiji se uticaji preklapaju, otvaraju pitanje njihove komplementarnosti ili konkurentnosti i imaće veliki značaj za buduće međunarodne odnose.

Stvaranje miroljubive klime u regionu

Novi put svile ne predstavlja samo ekonomsko-trgovinski put, već se time stvara zajednica sa „zajedničkim interesima, sudbinom i odgovornošću”. U međunarodnim odnosima može da doprinese uspostavljanju multipolarnog sveta, za šta se Kina zalaže.¹⁴

KRETANJE KINE KA ZAPADU I EVROPSKOJ UNIJI

Ekonomski pojas Novog puta svile koji doseže do Evrope mogao bi da se posmatra u tri pravca: prvi - ka sedištu Evropske unije, Briselu, i ekonomski

¹⁴ U Pekingu je obeležena šezdesetogodišnjica „Pet principa miroljubive koegzistencije”, kao podsećanje na 28. jun 1954. godine, kada su premijeri Indije i Kine, Nehru i Ču En Laj u Nju Delhiju potpisali ove principe i rešili granične sporove. Kina i Indija zatražile su da sve članice međunarodne zajednice svuda i uvek primenjuju principe međunarodne koegzistencije tzv. Pančašila sporazum (poštovanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta, odricanje od agresije, nemešanje u unutrašnje poslove drugih, jednakost i saradnja, miroljubiva koegzistencija). Poruka sa skupa bila je „globalizacija bez dominacije”.

najrazvijenijim zemljama Unije, drugi – ka državama članicama Unije iz Centralne i Istočne Evrope i treći – ka zemljama Jugoistočne Evrope koje su u procesu pridruživanja EU.

Evropska unija (odnosno tadašnja EZ) i Kina uspostavile su diplomatske odnose 1975. godine, a ekonomske odnose su zasnovala na Sporazumu o trgovini i saradnji od 1985. godine i dodatnih sedam sporazuma. Noviji odnosi Kine i Evropske unije datiraju od 2003. godine, koja je u Kini proglašena „godinom Evrope” jer je Unija zvanično postala prioritet kineske spoljne politike. Ta politika se zadržala do pojave nesuglasica 2005. godine. Prvo, Evropski savet je odbio da ukine embargo EU na uvoz oružja u Kinu, uveden 1989. godine zbog represije nad demonstrantima na trgu Tjenanmen, u čemu je Unija imala podršku SAD-a koje su smatrale da bi ukidanje embarga moglo da naruši osetljivu stratešku ravnotežu u Istočnoj Aziji. Drugo, Evropska komisija je odbila da Kini dodeli status tržišne ekonomije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji.¹⁵

Zbog toga je Kina pažnju preusmerila na bilateralne odnose sa pojedinim državama članicama Evropske unije. Svojevrсна „renacionalizacija” kinesko-evropskih odnosa trajala je između 2005. i 2010. godine, a u međuvremenu je 2007. pokrenut ekonomski i trgovinski dijalog. Odnosi su ponovo uravnoteženi 2011. godine uspostavljenjem godišnjeg strateškog dijaloga na najvišem nivou između EU i Kine u vidu redovnih samita.¹⁶ Strateški dijalog je postao glavni forum za razmatranje pitanja od zajedničkog interesa, poput zabrane širenja nuklearnog naoružanja, stabilizacije i obnove zemalja zahvaćenih sukobima, Ukrajine, čije posledice sve više utiču na stvaranje nove strukture međunarodnih odnosa i geopolitičkog pregrupisanja u svetu. Na Šesnaestom samitu EU–Kina održanom novembra 2013. godine najavljen je početak pregovora o potpisivanju Sporazuma o investiranju, radi podsticanja investicija koje zaostaju za rastućom trgovinom i rešavanja pristupa tržištu, posebno kineskom. Prva runda pregovora održana je u Pekingu tokom januara 2014. godine. Postizanjem ovog sporazuma otvorio bi se put za razgovore o stvaranju zone slobodne trgovine između Evropske unije i Kine.

Evropska unija je najveći trgovinski partner Kine, dok je Kina drugi trgovinski partner Unije, posle SAD-a. Obim trgovinske razmene EU i Kine naglo je povećan poslednjih godina i u 2013. godini iznosio je 560 milijardi evra. Evropska unija iz Kine uglavnom uvozi industrijsku i potrošnu robu, mašine i opremu, odeću i obuću,

¹⁵ Evropska unija je 2005. godine tražila načine da ograniči uvoz kineskog tekstila, a odnose su narušavali i trgovinski sporovi oko čelika, vina, solarnih panela. “Arhiva vesti”, mart–april 2005, Evropski pokret u Srbiji, www.emins.org/sr/press/arhiva-vesti/2005/2005-03.pdf.

¹⁶ Više u: Nicola Casarini, “Xi Jinping and the EU”, *Alert*, No. 22, April 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_22_China-EU.pdf.

nameštaj, lampe i igračke. Evropska unija u Kinu izvozi mašine i opremu, motorna vozila, avione i hemijske proizvode. Bilateralna trgovina u uslugama, međutim, čini jednu desetinu ukupne robne trgovine, dok izvoz EU u uslugama iznosi samo jednu petinu vrednosti izvezene robe. Evropska unija beleži značajan trgovinski deficit sa Kinom, što je delom posledica globalnog trenda i kretanja finansija na azijskom tržištu, ali i postojećih barijera u pristupu kineskom tržištu. Na Kinu odlazi 2–3% ukupnih investicija Unije u inostranstvu. Kina je u 2012. godini usmerila 2,2% ukupnog priliva direktnih stranih ulaganja u Uniju, koja su u stalnom porastu.¹⁷ Kineske strane direktne investicije u Evropi usmerene su na istraživanje novih tržišta, poboljšanje efikasnosti prekograničnih operacija, kupovinu strateške aktive, posebno tehnologije i *know-how*, te izgradnju lokalne trgovinske infrastrukture. Na primer, COSCO kao najveća kineska brodska kompanija investirala je u evropske luke Pirej, Napulj i Antwerpen. COSCO je sa grčkom lukom Pirej 2008. potpisala je sporazum o koncesiji na 35 godina za istovar kineske robe i njihovu dalju distribuciju na evropskom tržištu. Kina koja već ima dva mola u luci, spremna je da preuzme većinske akcije u luci Pirej. Takođe, Kina i Grčka su juna 2014. godine potpisale 19 sporazuma o trgovini i investiranju u vrednosti od pet do sedam milijardi američkih dolara u oblasti brodogradnje, energetike i nekretnina. Za Grčku je ovo, s jedne strane, prilika da privlačenjem stranih investicija smanji nacionalni dug i visoku stopu nezaposlenosti, a s druge strane, mogućnost da postane kineski ulaz u Evropu na morskom Novom putu svile i početna stanica evropskog trgovinskog koridora.

Tabela 1: Obim trgovinske razmene EU i Kine u 2014. (u mlrd. evra)

UVOZ	302,6
Udeo u ukupnom uvozu EU (%)	18
IZVOZ	164,7
Udeo u ukupnom izvozu EU (%)	9,7
SALDO	-137,8

Izvor: "European Union trade in the World", European Commission, June 2015, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf.

Tokom prve posete predsednika Si Đinpinga EU (mart 2014), on je obišao nekoliko evropskih zemalja - Holandiju, Francusku, Nemačku, Belgiju. Sa Francuskom su potpisani brojni sporazumi vredni 18 milijardi dolara u oblasti avio-

¹⁷ "Fact Sheets: Facts and Figures on EU-China trade", March 2014, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144591.pdf.

industrije (kupovina 70 aviona “Airbus”), auto-industrije, nuklerane energije i energetskog sektora, dok je vrednost potpisanih sporazuma sa Nemačkom 20 milijardi dolara. Istovremeno, kineska Agencija za planiranje izdala je vodič za kineske investitore zainteresovane za izgradnju infrastrukturnih projekata u Velikoj Britaniji. Međutim, najveće države članice EU nisu i jedine zainteresovane za kineske investicije, a da bi se izbeglo njihovo međusobno takmičenje i podrivanje u trci za kineskim investicijama, potreban je sveobuhvatan okvirni sporazum na nivou EU koji bi regulisao buduće trgovinsko i investiciono partnerstvo sa Kinom, “čime bi se poslala poruka bar o evropskoj koordinaciji, ako ne jedinstvu”.¹⁸ Sporazum o investicionom partnerstvu o kome se pregovara, mogao bi da bude takav okvir.

Politika „16+1”: saradnja Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope

Kineski prodor na Zapad obuhvata i saradnju sa zemljama Centralne i Istočne Evrope u vidu politike „16+1”, odnosno održavanja godišnjih samita predstavnika Kine i Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Hrvatske, Češke, Estonije, Mađarske, Letonije, Litvanije, Makedonije, Crne Gore, Poljske, Rumunije, Srbije, Slovačke i Slovenije. Saradnja sa ovim zemljama, za Kinu ipak predstavlja „dopunu” saradnje sa Evropskom unijom, a ne njeno narušavanje. Shodno tome, Kina i Unije su se dogovorile da svi ekonomski potezi budu u skladu sa komunitarnim regulativama.

Na prvom samitu Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope održanom aprila 2012. godine u Varšavi, tadašnji kineski premijer Ven Đabao (*Wen Jiabao*) najavio je niz projekata za podsticanje saradnje u okviru inicijative od „12 tačaka”. Osim kreditne linije od deset milijardi američkih dolara za projekte namenjene razvoju infrastrukture, visoke tehnologije i zelene ekonomije, najavljeno je osnivanje fonda za ulaganja i saradnju Kine i Evrope radi prikupljanja 500 miliona dolara pomoći. Predviđene su i druge mere jačanja saradnje, kao što su podrška istraživačkim projektima, stipendiranje, kulturna razmena, unapređenje turizma, privatne investicije. Nekoliko meseci posle samita u Varšavi, formiran je sekretarijat za saradnju ovog regiona i Kine sa sedištem u Pekingu.

Na drugom samitu Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope održanom novembra 2013. u Bukureštu, Kina je ponudila zemljama Centralne i Istočne Evrope veći obim investiranja i trgovine, razvoj infrastrukture, istovremeno i povećanu saradnju u oblasti nauke, tehnologije i razmene stručnjaka. Godina 2014. proglašena je godinom unapređenja investiranja i poslovanja između Kine i zemalja Centralne

¹⁸ Nicola Casarini, “Xi Jinping and the EU”, op. cit.

i Istočne Evrope. Kineski premijer Li Kečijang (Li Keqiang) izjavio je na samitu u Bukureštu da će Kina insistirati na dvostrukom povećanju trgovine sa zemljama regiona do 2018. godine. Obim trgovinske razmene ovih zemalja sa Kinom povećan je sa 3 milijarde dolara u 2000. godini, na 52 milijarde dolara u 2013. godini. Cilj Kine je da u narednih pet godina međusobna trgovinska razmena dosegne vrednost od preko 120 milijardi dolara. Kako bi se ovaj cilj postigao Kina planira da investira u velike infrastrukturne projekte, poput izgradnje brze željeznice između Budimpešte i Beograda, hidrocentrala i nuklearnih centrala, čime se otvara i tržište za kineske građevinske firme. Kina u Srbiji već ulaže u energetiku, puteve, mostove i auto-industriju, kao deo Strateškog partnerstva koje su dve zemlje uspostavile 2009. godine.¹⁹ Takođe, Kina je spremna da primi stručnjake u oblasti poljoprivrede i prerade mesa, npr. iz Rumunije, kako bi sebi omogućila prehrambenu bezbednost.²⁰

Treći samit Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope održan je decembra 2014. godine u Beogradu, kada je potpisan Ugovor o izgradnji pruge Budimpešta-Beograd. Postoji mogućnost da se ova željeznica produži do grčke trgovinske luke Soluna.

Kineske investicije zemljama ovog regiona donose finansijski podsticaj koji je posebno značajan u periodu ekonomske i krize evrozone. Međutim, za Evropsku Uniju to predstavlja način da se međusobno podele njene države članice. Kineska trgovinska saradnja sa Jugoistočnom Evropom u početku je bila usmerena na zemlje sa najvećim tržištima u regionu, što se podudaralo sa njihovim članstvom u Uniji (Rumunija, Bugarska, Hrvatska) ili drugim zemljama koje su u procesu pridruživanja (Srbija i Crna Gora), tako da, na izvestan način Jugoistočna Evropa, može da bude oblast konkurencije između EU i Kine i njihovih saveznika.

Ipak, kineska politika „16+1” može se posmatrati kao novi pristup zemljama Centralne i Istočne Evrope u okviru projekta stvaranja ekonomskog pojasa Novog puta svile.²¹ Ukoliko se nastavi recesija u evrozoni, države članice Evropske unije

¹⁹ U 2013. godini vrednost izvoza Srbije u Kinu iznosila je 9,2 miliona dolara, dok je u istom periodu vrednost uvoza Srbije iz Kine iznosila 1,6 milijardi dolara. Najzastupljeniji proizvodi u izvozu na kinesko tržište bili su pluta i drvo, pogonske mašine i uređaji, plastične materije u primarnim oblicima. Srbija je iz Kine najviše uvozila kancelarijske mašine, odeću, električne mašine. Navedeno prema: „Privredna saradnja: Srbija i Kina”, Privredna komora Srbije, www.pks.rs/MSaradnja.aspx?id=73&p=1&pp=2&, 06/05/2015.

²⁰ Shannon Tiezzi, “China ‘Marches West’ — To Europe”, *The Diplomat*, 27 November 2013, <http://thediplomat.com/2013/11/china-marches-west-to-europe/>, 08/05/2015.

²¹ Kina je bila usmerena na tzv. *green-field* investicije u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Najveći kineski grad na Balkanu otvoren je 2011. u Afumatu pored Bukurešta, gde se u oko 1240 prodavnica na 40 hektara prodaje kineska roba. „Kineski trgovinski centar Zmaj” u Beogradu i „Kineski Centar” u Zagrebu otvoreni su 2010. Kineski automobilski gigant *Dongfeng* potpisao je 2009. sporazum

verovatno će biti naklonjenije ekonomskoj saradnji sa Kinom, dok bi za zemlje izvan Unije kinesko prisustvo moglo da bude alternativa pridruživanju EU. I Turska bi, kako je u januaru 2013. godine izjavio tadašnji premijer, a danas predsednik Redžep Tajip Erdogan (Recep Tayyip Erdoğan), ukoliko postane članica Šangajske organizacije za saradnju, mogla da odustane od članstva u Evropskoj uniji.

Kineski put ka Zapadu ambiciozniji je nego što se prvobitno mislilo. Pokazalo se da razvijeni ekonomski odnosi često deluju podsticajno na kineske partnere u pružanju političke podrške Kini u međunarodnim institucijama, kao što su Ujedinjene nacije.²²

MOGUĆI OGRANIČAVAJUĆI FAKTORI ZA STVARANJE EKONOMSKOG POJASA NOVOG PUTA SVILE

Projekat stvaranja ekonomskog pojasa Novog puta svile deo je kontinuiranih napora Kine da se pozicionira na globalnom nivou i da zadrži stabilne ekonomske i političke odnose sa susednim zemljama. U tom cilju posle samita sa Evropskom unijom održanom 2013. godine kome je prisustvovao i kineski premijer, održan je i samit sa zemljama Centralne i Istočne Evrope, a potom je usledio sastanak Šangajske organizacije za saradnju, koju čine Kina, Rusija i zemlje Centralne Azije. Ipak, ostaju pitanja agende ovog projekta, detaljnijih informacija i koliko će ga postojeći bilateralni sporazumi ograničavati ili mu pomagati, poput sporazuma između Kine i Rusije, i Kine i regionalnih grupacija EU i ASEAN-a, ili drugih ekonomskih saveza, Transatlantskog trgovinskog i investicionog partnerstva o kome EU i SAD pregovaraju, ili Transpacijskog partnerstva. Postoji i mogućnost velikog projekta poput regionalne zone slobodne trgovine, koja bi obuhvatila sve zemlje Novog puta svile, što je najavio predsednik Si Đinping. Da li Kina želi da postane spona koja će sve povezati ili će doći do nesporazuma zbog suprotstavljenosti interesa Rusije i Evropske unije?²³

sa FAP-om za sklapanje vozila u Srbiji. Kineski proizvođač automobila *Great Wall Motor Co* i bugarska kompanija *Litex Motors* počeli su proizvodnju automobila 2011. Navedeno prema: Loïc Poulain, “China’s New Balkan Strategy”, *Central European Watch*, Vol. 1, No. 2, August 2011, http://csis.org/files/publication/110829_CEW_China_in_Balkans.pdf.

²² Vlada Srbije usvojila je odluku da se ne pridružuje inicijativama u kojima se Kina kritikuje na međunarodnim forumima, tako da je Srbija bila među 19 zemalja koje su 2010. godine bojkotovale ceremoniju dodele Nobelove nagrade Liju Sjaobou za njegovu borbu za osnovna ljudska prava u Kini, uprkos kritikama koje je EU uputila Srbiji tim povodom. Zvanično obrazloženje Srbije bilo je da je Kina ključni politički faktor u svetu i da je pružila bezuslovnu podršku Srbiji u pogledu Kosova i Metohije.

²³ Lauren Dickey, “China Takes Steps Toward Realizing Silk Road Ambitions”, *China Brief*, Vol. 14, Issue 11, June 2014, www.jamestown.org/uploads/media/China_Brief_Vol_14_Issue_11_.pdf, pp. 3–4.

*Rusija izvan Puta svile, u Evroazijskoj ekonomskoj uniji,
sa Kinom u Šangajskoj organizaciji za saradnju*

Rusija je izvan ekonomskog pojasa Novog Puta svile, mada njegov kopneni deo omogućava Kini da bude u direktnom kontaktu sa zemljama koje su dugo bile u tzv. zoni ruskog/sovjetskog uticaja. Uprkos tome, za sada ni kineska ni ruska strana ne dovode u pitanje zajedničku saradnju, niti smatraju da postoji rivalitet između kineskog projekta Novog puta svile i Evroazijske ekonomske unije čiji je stub Rusija sa Belorusijom, Kazahstanom, Jermenijom i Kirgizijom. Ove zemlje pripremaju sporazum o trgovinsko-privrednoj saradnji sa Kinom, koji bi trebalo da bude dogovoren do kraja 2015. godine. To bi im omogućilo da u okviru projekta Ekonomskog pojasa Novog puta svile dobiju investicije od kineskih banaka.

Obim trgovinske razmene između Rusije i Kine porastao je za 17% u 2013. godini i dostigao je 88, 8 milijardi dolara, tako da je Kina postala najveći trgovinski partner Rusije.²⁴ Kina u Rusiju najviše izvozi mašine, elektonsku opremu, odeću, obuću, vozila, dok Rusija u Kinu izvozi naftu, drvo, rude, ribu, nikel, đubrivo.

Istovremeno, Rusija je uspela da institucionalizuje ekonomske veze sa zemljama bivšeg SSSR-a, najpre formiranjem Carinske unije sa Belorusijom i Kazahstanom (2010), koja je 1. januara 2015. godine prerasla u Evroazijsku ekonomsku uniju (EEU), shodno Sporazumu koji su predsednici tri zemlje potpisali u glavnom gradu Kazahstana, Astani 2014. godine. Pridružile su se Jermenija (2014) i Kirgizija (2015). U okviru EEU omogućeno je slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i radne snage. Ovaj ekonomski savez deluje po pravilima i principima Svetske trgovinske organizacije i otvoren je za nove članice. S obzirom da je u njemu Kazahstan, koji je bio glavna stanica na starom Putu svile, a danas ima veoma značajnu ulogu u energetskej bezbednosti Kine i njenoj saradnji sa Zapadom, a nalazi se u Ekonomskom pojasu Novog puta svile, to znači da će se interesi Rusije i Kine u okviru dva ekonomska pojasa, preklapati. Sa eventualnim pridruživanjem EEU ostalih zemalja Centralne Azije duž Novog puta svile, postavlja se pitanje realizacije krajnjeg cilja Kine, stvaranje zone slobodne trgovine u okviru Ekonomskog pojasa Novog puta svile. Ne treba zaboraviti da je prvobitno projekat Novog puta svile shvaćen kao primer kineske ekspanzije na srednjeazijsku oblast, na štetu Rusije.

Dodatno opterećenje za ovaj region jeste sukob u Ukrajini, koja je zbog geostrateškog položaja predstavljala važnu potencijalnu članicu Evroazijske

²⁴ U 2013. godini obim trgovinske razmene Rusije sa Holandijom iznosio je 76 milijardi dolara, sa Nemačkom 75 milijardi dolara, sa Italijom 53,9 milijardi dolara, sa Japanom 33,2 milijarde dolara, sa Turskom 32,8 milijardi dolara. EU je bila ključni ekonomski partner u spoljnoj trgovini Rusije koja je u 2012. u ukupnom bilansu učestvovala sa 48,7%.

ekonomske unije, te uvođenje ekonomskih sankcija Zapada protiv Rusije zbog secesije Krima. Uvođenje sankcija Zapada Rusiji kao protivmere preti da dovede do poremećaja na svetskoj trgovinskoj sceni. Ipak, činjenica je da je okupljanje država nekadašnjeg SSSR-a pokušaj Rusije da napravi protivtežu Evropskoj uniji, ali i Kini.

Tabela 2: Obim trgovinske razmene Kine i zemalja i organizacija u Aziji u 2011. (u mlrd. USD)

ZEMLJE / ORGANIZACIJE	IZVOZ	UVOZ	UKUPNA TRGOVINA	SALDO
RUSIJA	38,9	40,3	79,2	-1,4
ASEAN	170,1	192,8	362,9	-22,7
JAPAN	148,3	194,6	342,9	-46,3
JUŽNA KOREJA	82,9	162,7	245,6	-79,8
INDIJA	50,5	23,4	73,9	27,1

Izvor: “Statistical Communiqué on the 2011 National Economic and Social Development”, National Bureau of Statistics of China, 22 February 2012, www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201202/t20120222_72118.html.

Šangajska organizacija za saradnju

Kina i Rusija su vodeći stubovi Šangajske organizacije za saradnju osnovane 2001. godine, u čijem sastavu su i Kazahstan, Kirgizija, Tadžikistan i Uzbekistan, dakle zemlje u okviru Ekonomskog pojasa novog Puta svile.²⁵ Glavni prioriteti Šangajske organizacije za saradnju su jačanje stabilnosti i bezbednosti na prostoru država članica, borba protiv terorizma, separatizma, ekstremizma, trgovine narkoticima (Šangajska konvencija protiv terorizma, separatizma i ekstremizma od

²⁵ Preteča ove organizacije je „Pet mehanizama” iz Šangaja, koji su 1996. ustanovile Kina, Rusija, Kazahstan, Kirgizija i Tadžikistan radi jačanja izgradnje mera poverenja i razoružanja u pograničnim oblastima. U Šangaju su potpisali Ugovor o jačanju vojnog poverenja u graničnim područjima (1996), a u Moskvi Ugovor o smanjenju vojnih snaga u graničnim područjima (1997). Godišnji sastanci naizmenično su se održavali u svih pet država članica, a teme su se postepeno širile na političku, bezbednosnu, diplomatsku, ekonomsku i trgovinsku oblast. Na petu godišnjicu Organizacije (2001), šefovi država članica i predsednik Uzbekistana sastali su se u Šangaju gde su potpisali zajedničku deklaraciju o prihvatanju Uzbekistana kao člana i izdali zajedničku Deklaraciju o uspostavljanju Šangajske organizacije za saradnju, na osnovu „Pet mehanizama”. Na skupu u Sankt Petersburgu, juna 2002, države članice potpisale su Povelju Šangajske organizacije za saradnju. Opširnije videti na: <http://ufa2015.com/sco/>.

2001) i podsticanje saradnje u oblasti ekonomije, energetike, nauke i kulture (Memorandum o olakšavanju trgovine i investicija od 2001).

Šangajskom organizacijom za saradnju 2014. i 2015. godine predsedava Rusija. Njeni prioriteti sadržani su u preko 100 projekata: izrada razvojne strategije Organizacije do 2025. i njena politička konsolidacija, razrada zajedničkog pristupa akutnim međunarodni pitanjima i saradnja sa vodećim multilateralnim organizacijama, kao što su, UN i njene specijalne agencije, Zajednica nezavisnih država (CIS), Organizacija za kolektivnu bezbednost i saradnju (CSTO), Zajednica Jugoistočne Azije (ASEAN), Konferencija za interakciju i izgradnju mera poverenja u Aziji (CICA), unapređenje saradnje sa državama posmatračima i stvaranje uslova za proširenje Organizacije, osnivanje Centra za borbu protiv pretnji i bezbednosnih izazova, pokretanje multilateralnih ekonomskih projekata u oblasti transporta, energije, nauke, tehnologije, miroljubivog korišćenja svemira, unapređenje kulturnih veza, razmene studenata, univerzitetske saradnje i turizma, kao i obeležavanje 70 godina pobeđe nad fašizmom u Drugom svetskom ratu u Rusiji (maj 2015) i Kini (septembar 2015).²⁶

Kina zagovara dalji razvoj sveobuhvatne strateške saradnje i partnerstva sa Rusijom u okviru Šangajske organizacije za saradnju. Kao aktivni članovi Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, Kina i Rusija treba da održavaju „tesne kontakte i da koordiniraju aktivnosti” radi rešavanja međunarodnih i regionalnih pitanja, kao što su Avganistan, nuklearni program Severne Koreje, iranski nuklearni program i ukrajinska kriza.²⁷ Bilateralni sastanci mogli bi da pomognu unapređenju političke, trgovinske, energetske i humanitarne saradnje. Na toj liniji je i Ugovor koji su maja 2014. godine dve zemlje potpisale u Šangaju o isporuci ruskog gasa Kini, počev od 2018. godine u narednih 30 godina, putem istočnog gasovoda „Snaga Sibira”, kapaciteta 38 milijardi kubnih metara gasa godišnje u vrednosti od 400 milijardi dolara. Na ovaj način, Rusija bi izbegla negativne posledice sankcija sa Zapada, dok bi Kina izbegla skup i neizvestan put snabdevanja energijom morskim putem. Stoga, izgradnja Ekonomskog pojasa Novog puta svile je od posebnog značaja za Kinu.

²⁶ “The Russian Federation Priorities During Its Chairmanship in the SCO 2014–2015”, 22 Juny 2014, Russian Embassy in China, www.russia.org.cn/eng/3103/31300801.html, 15/05/2015.

²⁷ Izjave ministara spoljnih poslova Kine i Rusije Vang Jia i Sergeja Lavrova pogledati u: “Wang Yi: Constantly Push Forward China-Russia Comprehensive Strategic Partnership of Coordination at a High Level”, Ministry of Foreign Affairs of China, 31 July 2014, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1179997.shtml; “Introductory speech by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov before his meeting with the Minister of Foreign Affairs of China, Wang Yi, Dushanbe, 31 July 2014”, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, www.mid.ru/brp_4.nsf/0/FA49DE1C5AEB2AED44257D27005D6851.

Iako do sada nije delovala kao vojna struktura, Šangajska organizacija za saradnju mogla bi da bude protivteža vojnom, političkom i ekonomskom prisustvu SAD-a u ovom delu sveta. Ekonomije zemalja Šangajske organizacije za saradnju su u usponu, bogate su prirodnim izvorima energenata i otvorene prema savremenim tehnologijama, a uz jeftinu radnu snagu imaju priliku da se od „ekonomskog tigra” transformišu u vojnu silu.

Kina i Transpacifičko partnerstvo

Pregovore o postizanju Sporazuma o Transpacifičkom partnerstvu kao oblasti slobodne trgovine, započelo je 2005. godine 12 država ovog regiona: Australija, Brunej, Kanada, Čile, Japan, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Peru, Singapur, Vijetnam i SAD. Zbog neslaganja oko regulisanja oblasti poljoprivrede, intelektualne svojine, usluga i investicija, pregovori još traju. Cilj Transpacifičkog partnerstva je da unapredi trgovinu i investiranje među partnerskim zemljama, promovise inovacije, ekonomski rast i razvoj i očuva radna mesta. Postizanje Sporazuma o Transpacifičkom partnerstvu je primarni trgovinski cilj američkog predsednika Baraka Obame, a njegova zainteresovanost posebno je usmerena na ukidanje carina i pristup japanskom tržištu automobila.

Osim iz ekonomskog, Transpacifičko partnerstvo može se posmatrati iz geostrateškog ugla, odnosno kao instrument kojim bi SAD mobilisale saveznike da ograniče uspon Kine. Kanadska profesorka An Kepling (Ann Capling) i australijski profesor Džon Ravenhil (John Ravenhill) opisali su ovo kao oštar kontrast između „sekuritizacije trgovinske politike” u cilju izgradnje „kluba koji ne uključuje Kinu” u regionu i „multilateralizacije regionalizma” uklanjanjem barijera protiv interesa SAD-a u azijskom delu Pacifika.²⁸ Odgovor Kine ide u tri pravca: jedan je savezništvo sa Rusijom kroz Šangajsku organizaciju za saradnju, drugi unapređenje saradnje u okviru grupe BRICS zemalja u usponu i, treći, stvaranje ekonomskog pojasa Novog puta svile koji vodi ka Evropi.²⁹

Kina je trenutno drugi trgovinski partner SAD-a sa 562 milijarde dolara u 2013. godini. U toj godini, najveći američki izvozni proizvodi u Kinu bili su: mešovita

²⁸ Videti u: Bai Gao, “From Maritime Asia to Continental Asia: China’s Responses to the Challenge of the Trans-Pacific Partnership”, Conference “The Trans-Pacific Partnership and Taiwan’s Future Development Strategy”, Center on Democracy, Development, and the Rule of Law at the Stanford University, 11–12 October 2013, http://aparc.fsi.stanford.edu/sites/default/files/evnts/media//Gao.TPP_paper.pdf.

²⁹ Zemlje BRICS-a postigle su jula 2014. dogovor o formiranju sopstvene razvojne banke sa sedištem u Šangaju, čiji je početni kapital 50 milijardi dolara, a fond za hitne potrebe 100 milijardi dolara. Banka je zamišljena kao instrument prodora na tržišta zemalja u razvoju i kao pandan Svetskoj banci.

roba, seme, voće, avioni, mašinerija, električna mašinerija i vozila. Tada je američki izvoz poljoprivrednih proizvoda u Kinu iznosio 25,9 milijardi dolara, što predstavlja najveće američko izvozno poljoprivredno tržište, a najznačajniji proizvod je soja. Pet najvećih uvoznih proizvoda u 2013. godini iz Kine na američko tržište bili su: električne mašine, mašine, nameštaj i posteljina, igračke, sportska oprema i odeća. Američki trgovinski deficit sa Kinom u 2013. godini iznosio 318 milijardi dolara.

U 2012. godini SAD su imale suficit u trgovini uslugama sa Kinom u iznosu od 17 milijardi dolara. U istoj godini američke strane direktne investicije (FDI) u Kini iznosile su 51,4 milijarde dolara, što je 7,1% manje nego u 2011. Kineske investicije u SAD-u u 2012. godini iznosile su 5,2 milijarde dolara, što je 38,2% više nego u 2011.³⁰

Ono što SAD očekuju od Kine su dalje unutrašnje reforme i rešavanje spora sa Japanom oko ostrva Diaouju (jap. Senkaku) u Istočnom kineskom moru i dugogodišnjeg spora u Južnom kineskom moru sa Vijetnamom, Filipinima, Brunejom i Malezijom.³¹ Kina je odbila američki predlog o zamrzavanju sukoba u Južnom kineskom moru, uz obrazloženje da je sa organizacijom ASEAN sposobna da očuva mir, bez mešanja država izvan regiona.

Tabela 3: Obim trgovinske razmene SAD-a sa Kinom u 2013. (u mil. USD)

IZVOZ	121.721,1
UVOZ	440.434,3
SALDO	-318.713,2

Izvor: "Trade in Goods with China", United States Census Bureau, www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html.

³⁰ United States Census Bureau, June 2015, www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html.

³¹ Petogodišnji plan usvojen u martu 2012. godine i potvrđen novembra 2013. na Trećem plenumu KP Kine obuhvata nastavak ekonomskih reformi i povećanje domaće potrošnje kako bi privreda postala manje zavisna od investicija, izvoza i teške industrije.

Tabela 4: Obim trgovinske razmene SAD-a sa Kinom u 2014. (u mil. USD)

MESEC	IZVOZ	UVOZ	SALDO
Januar	10.266,1	38.278,6	-28.012,5
Februar	9878,9	30.740,5	-20.861,6
Mart	10.830,2	31.233,7	-20.403,5
April	9025,3	36.309,6	-27.284,3
Maj	9222,1	37.991,8	-28.769,7
Jun	9352,9	39.411,1	-30.058,2
Jul	9288,2	40.151,3	-30.863
Avgust	9631,2	39.828,6	-30.197,4
Septembar	9327,5	44.891	-35.563,5
Oktobar	12.689,7	45.244	-32.554,3
Novembar	12.189,5	42.126,9	-29.937,4
Decembar	12.166,2	40.218,9	-28.052,7
Ukupno u 2014.	123.675,7	466.754,5	-343.078,8

Izvor: "Trade in Goods with China", United States Census Bureau, www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html.

Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo

Sporazum o transatlantskoj trgovini i investicionom partnerstvu može se posmatrati kao deo američkih napora da se uspostavi trgovinska ravnoteža između Zapada i Azijsko-pacifičkog regiona, kroz postizanje Sporazuma o Transpacifičkom partnerstvu.³² Zajedno ovi Sporazumi predstavljaju kontratežu stvaranju Azijske ekonomske zajednice čiji su stubovi Rusija i Kina. Transatlantska ekonomija stvara 5,3 triliona američkih dolara ukupne godišnje trgovinske prodaje i zapošljava više od 15 miliona ljudi u tzv. *onshore* poslovima sa obe strane Atlantika.

Ukoliko Sporazum o transatlantskom trgovinskom i investicionom partnerstvu između Evropske unije i SAD-a bude potpisan, procene su da bi se ekonomija EU povećala za 120 milijardi evra, ekonomija SAD-a za 90 milijardi evra, a ekonomija

³² Članovi Transpacifičkog partnerstva su: Australija, Brunej, Kanada, Čile, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Peru, Singapur, Japan, SAD, Vijetnam i zajedno čine oko 40% svetskog bruto proizvoda i trećinu svetske trgovine.

u ostatku sveta za 100 milijardi evra. Očekuje se da bi prosečno evropsko domaćinstvo godišnje dobilo dodatnih 545 evra što bi podstaklo ekonomiju za 0,5% do čak 1% domaćeg bruto proizvoda ili 119 milijardi evra godišnje kada u potpunosti započne primena Sporazuma. Zagovornici ovog Sporazuma kao najveću dobit smatraju eliminisanje carina i nepotrebnih regulatornih ograničenja u trgovini između EU i SAD-a. Za one iz EU to bi značilo dobijanje jače zaštite Evropskih geografskih indikatora³³ čime se olakšavaju carinske formalnosti i konkurentna pravila, a što je ipak predmet neslaganja u aktuelnim pregovorima između EU i SAD-a. Održivi razvoj postavljen je kao dostižan cilj, jer se Sporazumom uspostavljaju standardi za međunarodnu zaštitu životne sredine, kao i oni za zaštitu radnika i potrošača.

Kada EU i SAD budu postigli sporazum o stvaranju zone slobodne trgovine (Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo), Ekonomski pojas Novog Puta svile mogao bi da se proširi preko Atlantika i ostavi mogućnost za saradnju i pregovore sa SAD-om u novoj ekonomskoj i trgovinskoj zajednici. Uprkos rivalitetima, strateško partnerstvo sa Kinom otvara nove perspektive za sve zemlje duž Ekonomskog pojasa Novog puta svile, ali i izvan njega, posebno u uslovima prevladavanja posledica svetske ekonomske krize.

ZAKLJUČAK

Stvaranje Ekonomskog pojasa Novog puta svile omogućava Kini potencijalne koristi - unutrašnje (ekonomski razvoj i smanjenje političkog nezadovoljstva u provinciji Sinđang), regionalne (prekogračna trgovina i infrastruktura) i globalne (stvaranje energetske linije snabdevanja). Kopneni deo ekonomskog pojasa Novog puta svile omogućava Kini da bude u direktnom kontaktu sa zemljama koje su dugo bile u tzv. zoni ruskog uticaja, od kojih uvozi energente i tako smanjuje zavisnost od Rusije. Takođe, ovaj put je povezuje i sa Evropom, s obzirom na to da je Kina tamo postala izuzetno aktivna, uz potencijalno proširenje ka Transatlantskoj zoni slobodne trgovine koja obuhvata Evropsku uniju i SAD.

Osim ka ekonomski najrazvijenijim zemljama Evropske unije, Kina je ekonomsku saradnju usmerila ka zemljama Centralne i Istočne Evrope i posebno ka zemljama Jugoistočne Evrope koje su u procesu pridruživanja Uniji, među kojima je i Srbija. Obim trgovinske razmene ovih zemalja sa Kinom povećan je sa

³³ Proizvod dobija sertifikat sa ekskluzivnim pravom da koristi geografsko ime mesta odakle je poreklom. Član 22. Sporazuma o trgovini koji se odnosi na aspekt prava na intelektualnu svojinu (*Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS*) navodi da ova geografska oblast mora da bude jedno od onih „koji daju kvalitet, reputaciju ili drugu karakteristiku proizvoda što je suštinsko za njegovo geografsko poreklo”.

tri milijarde američkih dolara u 2000. godini na 52 milijarde u 2013. godini. Cilj Kine je da do 2018. godine međusobna trgovinska razmena dostigne preko 120 milijardi dolara. Kina u Srbiji već ulaže u energetiku, puteve, mostove i auto-industriju, kao deo Strateškog partnerstva koje su dve zemlje uspostavile 2009. godine. U Srbiji je 2014. godine održan treći samit Kine i 16 zemalja Centralne i Istočne Evrope, kada je potpisan Ugovor o izgradnji pruge Budimpešta-Beograd. Kineske investicije donose finansijski podsticaj ovom delu Evrope koji je posebno značajan u periodu ekonomske i krize evrozone, dok za EU, to predstavlja način da se međusobno podele njene države članice.

Ekonomski pojas Novog puta svile geografski zaobilazi Rusiju, koja je, ipak, politički i ekonomski partner Kine u održavanju ravnoteže u Azijsko-pacifičkom regionu, gde su glavni konkurentni Japan i SAD okupljeni u Transpacifičkom partnerstvu. Sa Rusijom, Kina saraduje u okviru Šangajske organizacije za saradnju i grupe BRIKS, dok se u Evroazijskoj ekonomskoj uniji nalazi Kazahstan, glavna stanica na Novom putu svile i jedan od vodećih energetske snabdevača Kine.

Prisustvo Kine u Evropi je izazov i odgovornost. Izazov u smislu konkurentnosti na evropskom i svetskom tržištu i odgovornost da kao tzv. ekonomija u usponu pokaže svoje sposobnosti i doprinese ukupnom razvoju. Ekonomski pojas Novog puta svile mogao bi da bude brana sporovima zapadnih zemalja i Dalekog istoka u pogledu prevlasti u regionu Evroazije. Intenzivan rad na postizanju trgovinskih sporazuma u uslovima nestabilnih političkih odnosa može da bude nagoveštaj nove strukture međunarodnih odnosa u kojima će dominirati ne samo saradnja država u okviru određenog regiona, već i saradnja između glavnih regionalnih ekonomskih grupacija.

LITERATURA

- Brugier, Camille, "China's Way: The New Silk Road", *Brief*, No. 14, May 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_14_New_Silk_Road.pdf.
- Casarini, Nicola, "Xi Jinping and the EU", *Alert*, No. 22, April 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_22_China-EU.pdf.
- Dickey, Lauren, "China Takes Steps Toward Realizing Silk Road Ambitions", *China Brief*, Vol. 14, Issue 11, June 2014, www.jamestown.org/uploads/media/China_Brief_Vol_14_Issue_11_.pdf.
- "Fact Sheets: Facts and Figures on EU-China trade", March 2014, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144591.pdf.
- Gao, Bai, "From Maritime Asia to Continental Asia: China's Responses to the Challenge of the Trans-Pacific Partnership", Conference "The Trans-Pacific Partnership and

- Taiwan's Future Development Strategy", Center on Democracy, Development, and the Rule of Law at the Stanford University, 11–12 October 2013, http://apar.csf.stanford.edu/sites/default/files/evnts/media/Gao.TPP_paper.pdf.
- "Introductory speech by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov before his meeting with the Minister of Foreign Affairs of China, Wang Yi, Dushanbe, 31 July 2014", Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, www.mid.ru/brp_4.nsf/0/FA49DE1C5AEB2AED44257D27005D6851.
- Poulain, Loïc, "China's New Balkan Strategy", *Central European Watch*, Vol. 1, No. 2, August 2011, http://csis.org/files/publication/110829_CEW_China_in_Balkans.pdf.
- „Privredna saradnja: Srbija i Kina”, Privredna komora Srbije, www.pks.rs/MSaradnja.aspx?id=73&p=1&pp=2&, 06/05/2015.
- "The Russian Federation Priorities During Its Chairmanship in the SCO 2014–2015", 22 June 2014, Russian Embassy in China, www.russia.org.cn/eng/3103/31300801.html, 15/05/2015.
- Tiezzi, Shannon, "China 'Marches West' — To Europe", *The Diplomat*, 27 November 2013, <http://thediplomat.com/2013/11/china-marches-west-to-europe/>, 08/05/2015.
- Tiezzi, Shannon, "China's 'New Silk Road' Vision Revealed", *The Diplomat*, 9 May 2014, <http://thediplomat.com/2014/05/chinas-new-silk-road-vision-revealed/>, 11/05/2015.
- "Wang Yi: Constantly Push Forward China-Russia Comprehensive Strategic Partnership of Coordination at a High Level", Ministry of Foreign Affairs of China, 31 July 2014, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1179997.shtml.
- "Xi suggests China, C. Asia build Silk Road economic belt", *Xinhuanet*, 7 September 2013, http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-09/07/c_132700695.htm, 22/05/2014.

Jasminka SIMIĆ

**THE ECONOMIC BELT OF THE NEW SILK ROAD:
CHINESE BREAKTHROUGH IN THE WEST OR A RESPONSE
TO ASIAN CHALLENGES**

ABSTRACT

The paper analyses how the Chinese project of establishing the Economic Belt of the New Silk Road challenges newly formed Eurasian Economic Union, with Russia as the leading force, as well as the North-American and Pacific trade network, dominated by the U.S. The author discusses how the overlapping responsibilities and influence of these regional economic groups may affect their complementarities and competitiveness on the world market, and how they may impact the future course of international relations. The Economic Belt is aimed at creating and strengthening economic, transport, human and cultural relations between China and Central Asian

countries, but without Russia. The New Silk Road would stretch from the Pacific to the Baltic Sea, encompassing land and sea trading routes, and follows the route of the ancient Silk Road. When the New Silk Road project, linking three continents, is completed, it will bring new chance for development for China as well as for all other countries on the New Silk Road, including those in the Southeastern Europe. The author concludes that the Economic Belt of the New Silk Road might relax conflicts and quarrels between Western and Far East countries in regard to their aspirations to dominate in Euroasia.

Key words: New Silk Road, Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), “16+1” Policy, Serbia, Euroasian Economic Union, China, Xinjiang, Transpacific partnership.